

Supported by:

based on a decision of the Parliament
of the Federal Republic of Germany

Німецько-український аграрний діалог

Випуск № 2/2012 (березень, 2012)

ОГЛЯД АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Молочний торговий конфлікт між Україною, Росією та Білорусією: початок нової торгової війни?

Автор

Олег Нів'євський
nivievskiy@ier.kiev.ua
Німецько-український аграрний діалог
Інститут економічних досліджень та
політичних консультацій

Рейтарська 8/5 А, 01034 Київ
Тел. (+38044)235-6485, 278-6360

Лютий та початок березня відзначились запровадженням обмежень Росією та Україною на імпорт молочних продуктів, що ризикує перерости у велику аграрну торгіву війну.

В лютому Росія призупинила імпорт сирів семи українських виробників. В свою чергу, 1-го березня Україна тимчасово припинила ввезення м'ясних та молочних продуктів з Білорусії, члена Митного союзу за участю Білорусії, Казахстану і Росії (МС БКР). В результаті, МС БКР погрожує заборонити імпорт української олії, кукурудзи, кондитерських виробів та цукру.

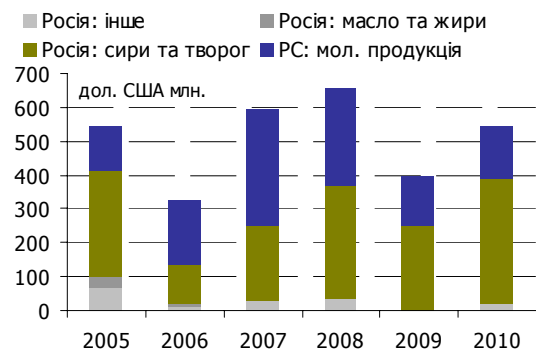
Формальними причинами торгових обмежень, запроваджених Росією та Україною, було забезпечення безпеки та якості продуктів харчування. Росія пояснює свою заборону на імпорт сиру порушенням технічних стандартів виготовлення молочних продуктів окремими українськими виробниками. Зокрема, російська влада повідомила про наявність пальмової олії в сирах українського виробництва. У свою чергу, Україна призупинила імпорт білоруських м'ясних та молочних продуктів, пояснивши свої дії надмірною кількістю залишків ветеринарних препаратів у молочних продуктах. З самого початку перебіг цих двох суперечок супроводжувався непрозорими, поспішними та, здавалося, ситуативними рішеннями. Крім того, не було жодного офіційного документа, який фіксував би наукові докази порушення національних стандартів безпеки та якості продуктів харчування. Таким чином, хоча питання безпеки та якості продуктів харчування і справді може фігурувати у теперішній суперечці між Україною та країнами-членами Митного союзу, все ж таки здається, що економічні та політичні стимули переважають у сценарії розгортання та перебігу конфлікту.

Росія традиційно вважається основним експортним ринком для експортно-орієнтованих молочних галузей як України так і Білорусії. Нижче наведена статистика показує, що Росія споживала близько 80% українського та більше ніж 90% білоруського експорту молочних продуктів.

Така висока концентрація експорту на російський ринок має велике значення для України та Білорусії, оскільки вони експортують близько 40% та, відповідно, більше 80% своїх сирів. Крім того, згідно з

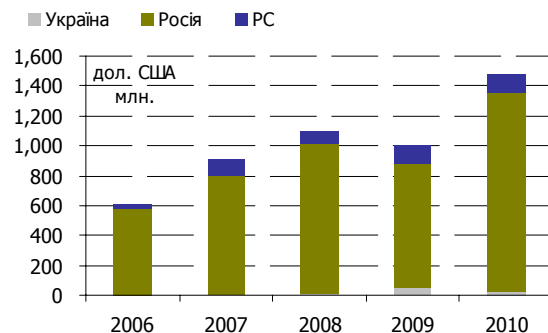
прогнозами ОЕСР, Росія й надалі залишатиметься одним із основних імпортерів молочних продуктів, зокрема, в сегменті сирів. Це визначатиме зростаючий попит на продовольство у зв'язку з глобальним збільшенням населення та збільшенням доходів (особливо в країнах, що розвиваються та країн з перехідною економікою), і водночас його зсув в бік продовольства та продуктів тваринництва (у тому числі молочних продуктів) з більшою доданою вартістю. З іншого боку, Росія активно розвиває свою власну молокопереробну промисловість, яка завзято конкурує за свій внутрішній ринок з Україною та Білорусією. Дві торгові війни – з Україною в 2006 році та з Білорусією в 2009 році – є наочним відображенням цього.

Рис. 1 Географія експорту молочної продукції України

Джерело: UN comtrade; Прим.: PC – решта світу

Рис. 2 Географія експорту молочної продукції Білорусії

Джерело: UN comtrade; Прим.: PC – решта світу

Конфлікт навколо торгівлі молочними продуктами ускладнюється ще тим, що формальний вступ Росії до СОТ очікується тільки в середині 2012 року, після ратифікації Росією умов вступу до СОТ, відповідно до своїх конституційних процедур. Тільки тоді Росія буде змушена виконувати зобов'язання не застосовувати

дискримінаційні заходи та заздалегідь повідомляти про заплановані санітарні та фіто-санітарні (СФС) заходи. До того ж, в такому разі заходи Росії стануть досяжними для оскарження через процедури розв'язання конфліктів СОТ на ґрунті СФС заходів. А поки що російський ринок сиру втрачений для кількох українських виробників, в той час як на ринку зростає присутність їх конкурентів.

Багато експертів більше наголошують на політичній складовій торгівельного конфлікту між Україною та Росією. На фоні теперішніх переговорів щодо ціни на газ та газотранспортної системи, молочний конфлікт розглядається як додатковий аргумент на користь того, щоб схилити Україну до членства в МС РБК. Це стає справжньою загрозою на шляху України до підписання Угоди про глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі з ЄС.

Тимчасову заборону білоруського імпорту молокопродуктів до України можна розглядати як протидію Росії, - партнера Білорусії по МС РБК. Проте, як показують рисунки вище, обсяги експорту українського сиру до Росії набагато перевищують білоруський експорт молокопродуктів до України, щоб говорити про ефективну протидію з українського боку, якщо така насправді має місце.

Як і в 2006 році, цей конфлікт свідчить про те, що молочна галузь України вкрай потребує зменшення залежності від російського ринку. Насправді молокопереробна промисловість зробила значний крок в цьому напрямку одразу після попередньої молочної війни. Проте, починаючи з 2009 року, частка Росії в структурі українського експорту молокопродуктів повернулася до «передвоєнного» рівня. Диверсифікація експортних ринків могла б запобігти значним втратам в таких ситуаціях. Україна могла б, наприклад, збільшувати свою присутність на ринках країн Північної

Африки, Близького Сходу та Східної Азії, де очікується швидке зростання ринку молокопродуктів впродовж наступних років.

Задля успішної диверсифікації свого експорту, українська молочна галузь повинна покращити продуктивність та конкурентоспроможність всього ланцюжка поставок молочної продукції, від поля до полиці. Можна відзначити такі основні фактори, що підривають конкурентоспроможність ланцюжка поставок молочної продукції України, і, відповідно, здатність до диверсифікації свого експорту:

- відносно низькі надії та менша тривалість життя корів,
- висока частка (біля 80%) домогосподарств в сукупному об'ємі виробництва молока, а звідси і низька якість молока та низький вміст білка та низька жирність молока,
- відносно екстенсивне виробництво кормів та далекі від оптимальних практики годівлі тварин,
- невідповідність українських стандартів якості та безпеки продовольчої продукції міжнародним стандартам,
- незадовільний досвід управління та значний брак людського капіталу в галузі, та
- ситуативна аграрна політика.

І останнє, але не менш важливе: цей конфлікт вже вкотре наголошує на важливості членства в СОТ. Ця міжнародна організація допомагає наближенню стандартів та надає своїм членам доступ до механізмів розв'язання торгівельних суперечок, роблячи їх більш відкритими, прозорими та не такими дискримінаційними, як у теперішньому випадку.